

ПРЕДИЗВИЦИТЕ СО ИНТЕРНЕТОТ КАКО НАУЧНА АЛАТКА ВО ИСТРАЖУВАЊАТА НА ТРАДИЦИОНАЛНАТА КУЛТУРА

Зоранчо Малинов

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Датум на прием: 27.2.2023 година

Апстракт: Во трудов се настојува да се расветлат некои од предизвиците со кои се соочуваат истражувачите на традиционалната култура при користењето на интернет мрежата, а особено при користењето на информациите поставени на разни веб-страници, онлајн енциклопедии, портали, весници, ТВ-емисии, видеоспотови и сл. Секако, покрај мноштвото стручна и научна литература од областите: фолклористиката, етнологијата, социокултурната антропологија, културната историја, историјата на уметноста, етномузикологијата, етнокорееологијата и другите науки што се занимаваат со истражувањето на традиционалната култура, на интернет-мрежата се достапни и разни информации, кои ја немаат поминато строгата рецензија на научната мисла, односно не се целосно научно поткрепени, но сепак се леснодостапни за секој заинтересиран за истражувањето на традиционалната култура. Овде, пред сè, мислам на разните податоци за настани и личности од културната историја, на разните толкувања на народното творештво, како од доменот на нематеријалната, така и од материјалната култура. Овие информации поставени на интернет-мрежата често можат да послужат за научни шпекулации и за разни ненаучни конструкции.

Од аспект на наставник и на ментор, посебен осврт ќе биде направен и на предизвиците со кои се среќаваат студентите на студиите по фолклористика, како истражувачи на традиционалната култура, во изработката на своите трудови, при користењето на податоците од интернет-мрежата.

Клучни зборови: интернет, предизвици, истражување, традиционална култура

Интернетот како глобална мрежа на која се поврзани милиони компјутери, претставува нешто без кое не може да се замисли кој било посовремен дом во 21 век. Како што е општо познато, самиот поим *Internet*, доаѓа од комбинацијата на англиските зборови: *INTERconnected NETwork*, што во превод би значело: ‘меѓусебно поврзана мрежа’. Според одредени податоци објавени во 2021 год., бројот на активни интернет-корисници го достигнува бројот од 4,66 милијарди луѓе, што претставува половина од населението на нашата

планета¹. Сето ова само ни навестува за огромните можности што ни ги овозможува овој благодат на современото глобално општество. Но, како и секоја нова појава во науката и во технологијата, покрај корисните придобивки, секогаш постои опасност и од чувствување на нејзините негативни последици, односно од штетата што може да се појави во општеството².

Со оглед на фактот што во овој труд фокусот на истражувањето ќе биде насочен кон предизвиците со интернетот како научна алатка во истражувањата на традиционалната култура, сметаме дека овој вовед е сосема доволен за да може да се премине и кон лоцирањато на самите предизвици, кои доаѓаат при користењето на оваа глобална мрежа. Имено, обемената стручна литература, особено поновата, која, во голема мера, е достапна и на интернет-мрежата, потоа дел од постарата литература и дигитализираните архивски материјали, кои вообичаено се дигитализирани во скенирана форма, во голема мера го олеснуваат истражувањето на одредена проблематика од доменот на традиционалната култура. Кога кон ова ќе ја додадеме и можноста за брзо пребарување на одредени теми на разните онлајн пребарувачи, енциклопедии, речници и сл., како што се на пример: Гугл (*Google*), Википедија (*Wikipedia*), Енциклопедија Британика (*Encyclopedia Britannica*) итн., потоа можноста за брзо информирање за актуелни, но и за поодамнешни настани преку архивите на разните онлајн: ТВ-канални, весници, портали, платформи и социјални мрежи, како и на разните веб-страници на одредени научни и високообразовни институции, ни станува сосема јасно со колку полесна задача се среќаваат денешните истражувачи на традиционалната култура. Нормално, сето тоа многу ја олеснува и изработката и пишувањето на разните научни трудови, како што се научните и стручни статии и научните монографии, но и на разните трудови на студентите, почнувајќи од семинарските трудови, преку дипломските и магистерските трудови, па сè до докторските дисертации.

¹ Овие податоци се преземени од веб-страницата на онлајн енциклопедијата Википедија на англиски јазик, посветена на историјатот на Интернетот: <https://t.ly/1WOGQ>.

² Овде доволно е само да се потсетиме на откритието на динамитот од страна на шведскиот пронаоѓач Алфред Нобел, или пак, на откритието на атомската, односно на нуклеарната енергија и на негативните последици од нив. Како посоодветна компарација на интернетот и на неговата корист и на неговото штетно влијание во науката, би била споредбата на корисноста на информациите добиени од разните онлајн медиуми: ТВ-канални, весници, портали и сл., со пуштањето во оптек на т.н. *лажни вестии* (анг.: *fake news*), кои на краток или на подолг рок можат да имаат и поголеми или помали последици во општеството.

Но, како што споменавме, секое големо научно откритие, покрај корисните придобивки може да предизвика и одредени негативни последици, кои можат да нанесат и извесна штета. Во науките што се занимаваат со проучувањето на традиционалната култура, како што се: фолклористика, етнологија, социокултурна антропологија, културна историја, историја на уметноста, етномузикологија, етнокорееологија и др., таквите штети не можат да се споредуваат со разорната моќ што ја има динамитот или уште повеќе – атомската (нуклеарна) енергија, но, сепак, за негативни последици од злоупотребата на интернетот како алатка за научни истражувања и за презентација на резултатите од научните истражувања може да стане збор кога сето тоа ќе се согледа на ниво на погрешно интерпретирање на историските факти или кога се прават обидите за „присвојување“ на одредено туѓо културно наследство како свое. Исто така, и погрешното толкување на разните религиозни (верски), национални, политички или други симболи, преку разните сајтови на интернет-мрежата, во крајна инстанција може да доведе и до заблуди во јавноста, од пошироки размери, а потоа и до некои несакани социјални и политички последици.

На оваа тема можат да се изложат безброј примери, но со оглед на ограничениот простор, овде ќе се обидеме да изнесеме само неколку примери, кои сосема солидно ќе ја расветлат проблематиката во врска со предизвиците со кои се соочуваат истражувачите на традиционалната култура, користејќи го интернетот како научна алатка во своите истражувања.

Најпрвин ќе почнеме од користењето на податоците пласирани на најпознатата онлајн енциклопедија во светот – Википедија, каде што само на англиската верзија на оваа енциклопедија се поставени над 6.622.000 поими (статии, артикли), односно енциклопедиски единици, а вкупниот број статии, на сите јазици на различните верзии на оваа онлајн енциклопедија изнесува над 60 милиони енциклопедиски единици³. Иако, критериумите за поставување на одредена статија на оваа онлајн енциклопедија, не се така едноставни бидејќи има извесна контрола (филтер) од аспект на соодветната научна област (се бараат информации за цитирана литература и сл.), но, сепак, кога ќе се соочиме со податоците пласирани на страниците од Википедија може лесно да се забележи дека не се совпаѓаат секогаш прочистените податоци со податоците што ни се познати од публикуваната стручна и научна литература, којашто има многу

³ Податоци преземени од самата воведна веб-страница на Википедија: <https://shorturl.at/bgnuv>, како и од веб-страницата за англиска Википедија: <https://is.gd/QSUaQ2>.

поригорозни правила (рецензија, цензура и сл.) за јавна публикација на некое научно дело.

На пример, доволно е само да се споредат податоците публикувани на англиската верзија на Википедија за Античка Македонија и нејзиното население од тој период, и секако со нејзините светски познати водачи Филип II и Александар III Македонски (Велики), со верзиите на оваа онлајн енциклопедија на: грчки, македонски, француски, германски, италијански, шпански, руски, хрватски, српски, бугарски, албански, турски јазик итн., при што можат да се согледаат извесни разлики во самата интерпретација на историските личности и настани од тој период. Сметам дека премногу простор би требало да се одвои за цитирање на сите овие веб-страници, но во овој случај е доволно само да се нагласи дека во некои од нив Античките Македонци и нивниот јазик се сметаат за дел од античкиот грчки (хеленски) свет, додека во други статии се потенцира нивната посебност во однос на Античките Грци и јазикот што го зборувале тие. На пример, ако се проследи статијата за Античка Македонија на грчки јазик ќе се забележи дека јазикот на којшто зборувале Античките Македонци се третира како дијалект на старогрчкиот (коине) јазик, сличен на дијалектите што се зборувале во северозападниот дел на Античка Грција⁴. Во статијата, пак, на македонски јазик, се нагласува дека Античка Македонија егзистирала на север од најсеверната старогрчка (хеленска) област Тесалија, што значи, надвор од границите на античкиот грчки свет. За јазикот на Античките Македонци, покрај востановените теории во светската лингвистика за сродноста на древниот македонски јазик со старогрчкиот (коине) јазик, како и за влијанијата од илирскиот и од тракискиот јазик, во оваа статија се претставени и теории, кои ја потенцираат разликата меѓу овие два јазици, со цитати што укажуваат на тоа, на пример, дека „Македонците имале потреба од преведувач за да го разберат хеленскиот јазик“, повикувајќи се на цитат од делото на римскиот историчар Квинтиј Руф, посветено на историјата на Александар Велики⁵.

Како што може да се забележи од погореизнесеното, секоја од разните статии за Античка Македонија и нејзиното население е поткрепена и со извесна научна литература, но проблемот се состои во

⁴ Од научната литература на која се повикува оваа статија, покрај другите автори, најмногу се цитира делото на грчкиот лингвист Милтијадеос Хацопулос (Miltiades V. Hatzopoulos), што може да се забележи од самата веб-страница посветена на древното кралство Македонија: <https://shorturl.at/bfELO>.

⁵ Повеќе информации за цитати, кои ја потенцираат разликата на јазикот на Македонците и Грците од антиката, можат да се проследат на веб-страницата: <https://shorturl.at/gmEPS>.

тоа, што, секоја од наведените веб-страници ја користи (цитира) литературата што ѝ оди во прилог на националната (државна) политика во однос на ова прашање, додека литература што не ѝ оди во прилог, се избегнува, односно не се цитира. Се разбира, објективните научни ставови и неутралните страни во тридесетинскиот македонско-грчки спор околу името на нашата држава ги презентираат сите научни становишта по прашањето на: етногенезата, јазикот и идентитетот на древните Македонци, повикувајќи се на разни релевантни научни извори и толкувања, со заклучок дека дефинитивниот став за ова прашање сè уште не е искристализиран.

Но, поентата од наметнувањето на прашањето на објективноста на разните веб-страници за проблематиката во врска со Античка Македонија и со древните Македонци во контекст на предизвиците на интернетот во истражувањата на традиционалната култура, сакаме да ја насочиме во еден друг правец, а тоа е објавувањето на разни информации на некои портали и онлајн енциклопедии, во врска со Античка Македонија и со нејзините владетели, а кои имаат малку допирни точки со научната логика.

Како таков пример можеме да го посочиме пласирањето на разните легенди и преданија за Александар и Филип Македонски, како „веродостојни“ народни умотворби зачувани во македонската колективна меморија низ повеќе од двомилениумскиот историски период, а кои најчесто немаат речиси никакви допирни точки со реалноста. Во ваквите легенди и преданија, со кои се настојува да се зацврсти етногенетската врска на современите Македонци со Македонците од античкиот период, често сретнуваме и такви небулози, како што е, на пример, една од легендите за името на планината Плачковица⁶, во која, покрај неизбежните Филип и Александар, се споменува и пајонски крал (во едната верзија тоа е Липиј, а во другата – Лангар), па се спомнува некаков Свет Град на планината, а сето тоа се поврзува со глаголот „плаче“ и глаголската именка „плачење“, кои несомнено имаат словенско потекло, што, меѓу другото, со пласирањето на овие легенди може да се дојде и до заклучок дека и јазикот на древните Македонци од времето на Филип и на Александар припаѓа на словенската група јазици.

Во една друга публикувана легенда, пак, во која се зборува за местото каде што е погребан големиот македонски војсководец и владетел Александар Македонски, кое божем се наоѓа на планината

⁶ Неколките варијанти на легендата за малиот Александар, татко му Филип, пајонските кралеви и како се успеало во тоа детето Александар да не плаче повеќе, може да се прочитаат на веб-страницата: <https://shorturl.at/szMU2>.

Плачковица⁷, запишувачот на легендата и информаторот од којшто ја запишал тој, а коишто јас лично и двајцата ги познавам и се мои познајници и пријатели, ми укажува на фактот дека целата оваа легенда е само една обична конструкција на тезата за цврстата етногенетска поврзаност на денешните Македонци со древните Македонци од антиката. На оваа идеја очигледно не е имун ниту самиот запишувач и публикувач на легендата за гробот на Александар Македонски, која се доведува во корелација со Плачковица. Во истиот текст, според податоците добиени од истиот информатор, во извесна корелација со Филип, таткото на Александар, се доведува и божемниот локалитет Филипово Око над штипското село Пиперово (од кое во северен правец се простира одличен поглед кон планината Плачковица – З. М.)⁸.

Во секој случај, ваквите новосоздадени легенди и преданија, како и големиот број емисии со интервјуа на разни алтернативни истражувачи (археолози, историчари, етнологзи и сл.) го поставуваат и прашањето за етичноста во истражувањето на традиционалната култура во современи услови кога, на разните портали, весници, социјални мрежи и сл., се пуштаат во оптек разни „научни“ откритија, кои имаат цел „од корен“ да ја променат македонската, балканската, па и светската историја.

Во количеството на понуда на ваков материјал, во секој случај преднички платформата за споделување на видеоматеријали и на

⁷ Оваа легенда е објавена во весникот „Македонска нација“, а е достапна на веб-страницата: <https://cutt.ly/mwP1Way9>.

⁸ Информаторот од којшто е запишана оваа легенда за гробот на Александар Македонски е мој личен познајник, кој е и во кумствено-кумашински роднински односи со семејството на мојата сопруга, а чии потекла се од штипското село Пиперово. Од него се имам изнаслушано и доста други небулозни легенди и преданија поврзани со Пиперово, за кои нема никаква поткрепа во науката, а ниту пак сум ги слушнал од постарата популација родум од ова село. Така, од него го имам слушнато и преданието за поврзаноста на манастирите „Св. Илија“ и „Св. Богородица“ со цевковод од кунци (грнчарски цевки) низ кој се транспортирало млеко од измолзените овци од трлата над повисоколоцираниот манастир до понискиот дел во селото, каде што се наоѓа другиот манастир, нешто за што никој друг нема слушнато во самото село. За оние, пак, на кои им се познати сличните преданија во источниот дел на Македонија за изобилството на млеко од многуте стада овци и неговото транспортирање до некаков манастир, јасно им е дека станува збор за преданието што е поврзано со влашката летна населба Калин Камен на северните падини на Осогово, каде што лете престојувале и по неколку десетици илјади овци, и дека според преданието, транспортот на млекото се спроведувал со канал од грнчарски цевки до манастирот „Св. Јоаким Осоговски“, во близината на градот Крива Паланка (Ановска 2000: 64).

социјални медиуми, како на пример: Јутјуб (Youtube). Може слободно да се констатира дека овде контролата за поставување на разни документарни емисии, прилози, видеоспотови и сл. е на многу пониско ниво кога станува збор за извесна цензура од научен аспект, односно – за нивното публикување во јавните медиуми. Од тие причини, честопати на платформата Јутјуб може да се сретне некаква документарна емисија со некаков помпезен наслов во која извесен истражувач изнесува некакви аргументи, кои имаат цел да ја променат свеста кај гледачите во однос на нивните дотогашни сознанија за историјата и за традиционалната култура, кои ги стекнале низ процесот на формалното образование. Најчесто таквите документарни емисии се на разни историски теми, но има и емисии, кои имаат допирни точки и со етногенетските процеси, со традицијата и фолклорот, односно со културното наследство. На споменатата платформа за поставување на видеоматеријали постојат неколку такви документарни емисии кои ги засегаат македонските историја и етногенеза, а впрочем со тоа и традиционалната култура на македонскиот народ. Во оваа пригода би споменале само некои од нив, кои доаѓаат од просторот на нашите источни и северни соседи, а кои, благодареејќи на блискоста на јазиците, сме во можност да ги проследиме.

Кај источниот сосед, Бугарија, таквите емисии, прилози, интервјуа и сл. се насочени директно во прилог на негаторскиот став на официјалната бугарска наука и официјалната бугарска политика за посебноста на македонскиот народ и за посебноста на македонскиот јазик. До пред неколку години предводник на таквите ставови на разните онлајн платформи беше историчарот и соработникот на тајните служби – Божидар Димитров, кој почина во 2018 год. Потоа, во улога на негови наследници се појавија политичарите и лидерите на ВМРО-БНД – Красимир Каракачанов и Ангел Џамбаски, за во поново време да се истакне историчарот и политичарот Костадин Костадинов, претседател на политичката партија Преродба („Възраждане“). Секако, тука се и документарните емисии на новинарот и на историчарот Росен Петров, емитирани во рамките на серијалот „Операција историја“, при што, во некои од нив, поканетите гости – учесници во емисијата, меѓу другото, имаат цел да ја негираат македонската самобитност⁹.

Што се однесува, пак, до презентирањето на македонскиот музички фолклор и на македонската традиција на онлајн платформата

⁹ Списокот на разните документарни емисии, интервјуа, прилози и сл. со оваа тематика е премногу долг за да можат да бидат наведени сите, па затоа во оваа пригода ќе наведеме само некои од нив: <https://is.gd/yz9lvs> („Божидар Димитров за Македонија 12.05.2015 г.“), <https://t.ly/37BfN> (Интервју со еден од потомците на познатиот поет Никола Јонков Вапцаров).

Јутјуб од страна на бугарските ТВ-каналы и нивните музички емисии, ни овде работите не стојат ништо подобро. Речиси сите македонски песни по дифолт (без исклучок, автоматски) се сметаат за бугарски, а од оваа небулозна констатација не се поштедени ниту некои од широкораспространетите песни создадени во духот на македонската народна песна, како што е, на пример, познатата „Македонско девојче“, за која се знае и кој е нејзин автор – Јонче Христовски во 1964 год.

Дека македонскиот музички фолклор може да биде мошне доходовна работа во Бугарија ни покажува и големата популарност и успехот во музичкиот бизнис што го постигна познатиот шоумен и пејач, Слави Трифонов. Имено, тој, преку својата телевизија наречена „7/8“, наслов што алудира на најчестиот ритам на македонскиот музички фолклор, поточно преку разните музички шоуа што ги емитуваше на оваа ТВ, меѓу другото, презентирајќи и преработени македонски народни песни, стекна голема популарност. Еден од албумите што ги снимил со неговата група „Ку-ку бенд“ беше насловен „Македонија“, во кој беа поместени над 10-ина македонски песни преработени во посовремена поп-рок изведба¹⁰.

Од друга страна, пак, ако ги проследиме документарните емисии, прилози, интервјуа итн., коишто се поставени исто така на Јутјуб, а доаѓаат од северниот сосед Србија, може да се констатира дека српското општество не е толку опседнато со „македонското прашање“, како што е случајот со Бугарија. Тоа е и за очекување со оглед на фактот што српската државна политика ги расчисти и последните недоразбирања што постоеја меѓу овие два соседни народи, кои, до пред три децении, живееле и во заедничката Југословенска Федерација. Сепак, исклучок во тој однос прават некои документарни емисии креирани од автори обременети со великосрпскиот национализам, како што е на пример ТВ-каналот „Србија глобал“, на чело со водителот Игор Милосављевиќ, кој, во своите документарни емисии поставени на платформата Јутјуб, зборува за Мијаците и за Брсјациите како стари српски племиња, потоа дека сите Шопи, исто така, се Срби, а има

¹⁰ Некои од песните можат да се проследат на следната веб-страница: <http://tiny.cc/4zvqvz>. Инаку, Слави Трифонов направи и политичка кариера, формирајќи ја партијата Има таков народ (Има такъв народ), а дека „македонското прашање“ е горчлив проблем во бугарското општество е потврдено со фактот, меѓу другото, токму и поради незадоволството на Слави Трифонов од политиката на бугарската Влада во однос на Македонија, во летото 2022 година, што предизвика пад на самата Влада, со повлекувањето на поддршката од страна на партијата ИТН.

посветено и цели емисии за Србите во Македонија, во кои целото македонско словенско население го смета за српско население¹¹.

Можеби овие документарни емисии можеме да ги сметаме и за еден вид лични фрустрации на одредени маргинални српски националисти и слободно можеме да ги сметаме за бенигна појава во српското општество, но појавата на емисијата посветена на Мијаците што се емитуваше во рамките на серијалот „Квадратура круга“ на државната телевизија РТС, мораме да ја третираме на поинаков начин. Имено, емисијата на авторот Бранко Станковиќ, посветена на Мијаците, која започнува со зборовите: „Мијаци су старо српско племе...“, мора да се сфати посериозно бидејќи зад овој проект стои Радио-телевизија Србије, финансирана од буџетот на државата, односно со други зборови, зад неа, на некој начин, стои и официјалната политика на Владата на Република Србија¹². Сепак, во случајот на документарната емисија „Ко су и где живе Шопи“, реализирана од истиот автор и емитувана во рамките на истиот серијал на РТС, во којашто се прикажани и неколку шопски песни и ора, мора да се констатира дека пристапот на авторот е многу пообјективен и попрофесионален, без претензии за прикажување на целото шопско население како Срби¹³.

Уште еден пример на кој, во оваа пригода, би требало да се посвети внимание од аспект на тоа како не треба да се постапува при истражувањето на традиционалната култура, претставува видеоспотот на авторот Бранко Сотировски¹⁴, насловен како „Македонски носии – историја на светот“¹⁵. Имено, овој видеоспот, кој исто така може да се прегледа на Јутјуб, има амбиции да претставува некаков придонес во истражувањето на македонските традиционални носии и на везбените мотиви што се користат при нивната декорација, повикувајќи се на фотографии и на слајдови со мотиви преземени од Архивот на Институтот за фолклор, цитирајќи ја литературата преку која дошол авторот до овие информации.

Сето тоа би изгледало само како скроман прилог на еден ликовен педагог и уметник, кој, како пасиониран љубител на толкувањето на мотивите, симболите и знаците што се среќаваат во разните везови на

¹¹ Такви се, на пример, емисиите што можат да се проследат на следниве веб-страници: <http://tiny.cc/nzvgvz> (емисија посветена на Мијаците и Брејците); <http://tiny.cc/tzvgvz> (за Шопите); <https://is.gd/gk48o1> (за Србите во Македонија).

¹² Целата емисија може да се проследи на веб-адресата: <http://tiny.cc/60wgvz>.

¹³ Целата емисија може да се проследи на веб-адресата: <http://tiny.cc/w0wgvz>.

¹⁴ Повеќе информации за Бранко Сотировски можат да се дознаат од веб-страницата на Википедија на македонски јазик: <https://t.ly/wHGDb>.

¹⁵ „Македонски носии“, <https://is.gd/fQQblM>.

кошули, на клашеници и сл., или на некои гравири на камен што се среќаваат на просторот на Македонија ако, овој ликовен уметник и дизајнер, не добил амбиции да стане експерт по палеолингвистика, палеоисторија итн. Така, на пример, во титлуваниот текст, кој оди на овој видеоспот, авторот ги пласира следниве информации: „Напишани сведоштва во вид на лигатура и традиција стара најмалку 400.000 години која води корени уште од периодот на големата Зета Македонија. Изразот, мотивот и пораката се црпи од митолошките светогледи, вplotени токму во совршенството на уметничкиот израз – лигатурата. На тој начин самиот мотив на везовите и гравирите на камен, претставуваат порака и запис за вечните универзални закони и духовни принципи на богот Сонце Или – Ил и духот божји Македон...“¹⁶. Понатаму, овој самонаречен палеолингвист и палеоисторичар, со помош на научна методологија, која најверојатно му е позната само нему, мотивот во везбените декорации во облик на буквата „М“ го доведува во корелација со духот божји Македон и со Македонија, а има и некакви други изведени заклучоци, коишто произлегуваат преку толкувањето на разни везбени мотиви што тој, на некаков начин, својствен само за него, ги доведува во корелација со богот Или – Ил и боговите Македонци¹⁷.

Веројатно, многумина можат да помислат дека погореспоменатиот видеоспот и не заслужува толкаво внимание и дека целиот овој коментар во врска со видеоспотот е непотребен ако не се соочиме со податокот што може да се проследи на крајот од видеоспотот, дека ако сакаме да прочитаеме нешто повеќе, ќе треба да си ја набавиме книгата „Зета Македонија – транскрипции и толкување на древните македонски натписи“ од истиот автор. Патем, кога ќе побараме повеќе информации за оваа книга на интернет, ќе се соочиме со податокот дека првото издание на оваа книга финансиски е поддржано од Министерството за култура на РМ, потоа дека е испечатено и второ дополнето издание: „Зета Македонија, 400.000 години писменост, македонска цивилизација на пет континенти, традиција до денес“, со целосен превод на англиски јазик, и нормално тука се и цената (во денари и во евра), жиро-сметката итн¹⁸.

На крајот, како наставник по предмети што ја третираат традиционалната култура и како ментор на магистерски трудови и на докторски дисертации на студиите по фолклористика, би споменал неколку факти во врска со предизвиците со кои се сретнуваат самите

¹⁶ „Научните интерпретации“ на овој автор можат да се проследат на следниов линк: <https://is.gd/t2VKoe>.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ „Зета Македонија“, <https://t.ly/CENP3>.

студенти, користејќи го интернетот како алатка при своите истражувања. Имено, во најново време, т. е. во последниве 5-6 години, најголемиот број од студентите сè почесто и почесто цитираат литература што може да „се симне“ од интернет, додека литературата што не е „закачена“ на интернет, односно треба да се набави во некоја од стручните библиотеки, поретко се цитира. Дури, понекогаш, семинарските трудови ги изработуваат на тој начин што ќе се земат цели пасуси од некоја научна статија или од некој пообеман труд на интернет, а во некои случаи ми се случувало да добијам и цел семинарски труд, само со сменет автор, така што, наместо вистинскиот автор, студентот ќе си ги стави своето име и своето презиме¹⁹. Се разбира, добар дел од студентите го користат и стариот, „конвенционален“ начин на користење на печатената стручна литература, но, сепак, факт е дека, ако може, на побрз начин, да се дојде до некаква литература на интернет што ќе им ја олесни работата, тоа веднаш се користи, без премногу да се внимава на квалитетот на текстот, на неговата веродостојност, на научната издржаност итн²⁰.

За жал, како што споменавме и претходно, понекогаш речиси и како да не постојат доволно соодветни филтри или цензура за објавувањето на разните статии на онлајн енциклопедиите, или пак, во разните документарни емисии, интервјуа, новинарски текстови и видеоспотови поставени на платформите за видеоматеријали на интернет-мрежата. Тоа најчесто го користат некакви алтернативни истражувачи со звања и со титули, кои „сами ќе си ги доделат“ и со „научни“ методи што сами ќе си ги креираат. Исто така и некои новинари – водители, заради сензационалноста и гледаноста на емисијата, ги повикуваат ваквите истражувачи, кои вообичаено имаат цел да ги променат научните ставови етаблирани со децении и со векови и да наметнат нови, кои „се најверодостојни“ според нивните согледувања. Можеби, сето тоа е и добро за науката кога се спротивставуваат различните мислења и ставови по одредено прашање

¹⁹ Овде само ќе го споменам случајот со еден студент, кој требаше да изготви семинарски труд на тема: „Обичајот *Иванка* во Преспа“, а во верзијата што ми беше доставена од студентот, всушност, речиси без никакви измени беше презентираниот текстот од каталогот за изложбата: „Иванденски празнувања во Ресен“ (поставена во 2013 год.), а текстот за каталогот беше изработен од тогашниот виш кустос во битолскиот музеј, м-р Мери Стојанова.

²⁰ Впрочем и веб-адресата за споменатиот видеоспот за „400.000-годишната македонска писменост и традиција“ ја добив од студентка, која, на едно од предавањата за македонските носии и везови, ме информираше: „мотивот со буквата „М“ во македонските везови е во корелација со богот Македон...“, што меѓу другото, за мене претставуваше и предизвик за да го напишам овој текст.

(проблем), но сепак, во целиот тој процес аргументацијата мора да се заснова на строгата научна методологија прифатена во најголемиот дел од светот и во сето тоа да се има одредена научна и професионална етика.

ЛИТЕРАТУРА

Кирилични изданија

Ановска, К. 2000. „Престојот на Власите во Кривопаланечко“. *Македонски фолклор*, год. XXVIII, бр. 55. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“, 57–65.

Сајтографија

[на сите веб-страници е пристапено на 25.3.2023]

- „Англиска Википедија“, <https://shorturl.at/hsZ02>.
- „Античка Македонија“, <https://shorturl.at/gmEPS>.
- „Божидар Димитров за Македонија 12.05.2015“, <https://is.gd/yz9lvs>.
- „Бранко Сотировски – ТВ Сонце“, <https://is.gd/t2VKoe>.
- „Бранко Сотировски“, <https://t.ly/wHGDb>.
- „Википедија“, <https://shorturl.at/bgnuv>.
- „Досега непозната легенда...“, <https://cutt.ly/mwP1Way9>.
- „Зета Македонија“, <https://t.ly/CENP3>.
- „Историја на интернетот“, <https://t.ly/1WOGQ>.
- „Историја на Србите во Македонија“, <https://is.gd/gk48o1>.
- „Китка ‘Македонија’“, <http://tiny.cc/4zvqvz>.
- „Македонски носии“, <https://is.gd/fQQblM>.
- „Потекло на името Плачковица“, <https://shorturl.at/szMU2>.
- „Ќе дадем ли Вапцаров на Скопие?“, <https://t.ly/37BfN>.
- „Kvadratura kruga:... Šopi“, <http://tiny.cc/60wgvz>.
- „Poreklo Srba Šopova“, <http://tiny.cc/tzvqvz>.
- „Poreklo starosrpskih plemena“, <http://tiny.cc/nzvqvz>.
- „Μακεδονία (αρχαίο βασίλειο)“, <https://shorturl.at/bfELQ>.
- „Kvadratura kruga: Mijaci“, <http://tiny.cc/60wgvz>.
- „Srpski jezički kod“, <https://is.gd/iQtHYT>.

CHALLENGES WITH THE INTERNET AS A SCIENTIFIC TOOL IN THE RESEARCH OF TRADITIONAL CULTURE

Zorančo Malinov

“Marko Cepenkov” Institute of Folklore in Skopje

Summary

The paper tries to shed light on some of the challenges that traditional culture researchers face when using the Internet, and especially when using information posted on various websites, online encyclopedias, portals, newspapers, TV shows, videos etc. Of course, in addition to the multitude of professional and scientific literature in the field of folklore, ethnology, socio-cultural anthropology, cultural history, history of art, ethnomusicology, ethnochoreology and other sciences that deal with the research of traditional culture, various information is also available on the Internet which they have not passed the strict recension of scientific thought, that is, they are not fully scientifically supported, but they are still easily accessible to anyone interested in the research of traditional culture. Here, first of all, we mean the various data on events and people from cultural history, the various interpretations of folk creation, both from the domain of immaterial and material culture. This information placed on the Internet is often suitable for scientific speculations and various non-scientific constructions. As such negative examples of the placement of various nebulous theses are several examples of legends about the ancient Macedonian rulers Philip II and Alexander III of Macedon (Alexander the Great), which represent an ordinary clumsy construct, then the attempts of some Bulgarian historians and politicians to appropriate the Macedonian cultural heritage are indicated through the various shows posted on Youtube, such attempts as we find from some Serbian journalists in their shows posted on the same social network, as well as the video of an art teacher and artist who correlates the motifs in the Macedonian textile ornamentation with stone engravings and the ancient Macedonian tradition that he believes is over 400.000 years old and that all civilizations originate from it.

From the perspective of a teacher and mentor, a special review is also made of the challenges encountered by students of folkloristics as researchers of traditional culture in the preparation of their papers using data from the Internet.